

OČAKÁVAJ FÉROVÚ HRU

PRÍRUČKA O OCHRANE
PRED DISKRIMINÁCIOU
V PRÍSTUPE K ZAMESTNANIU
A V ZAMESTNANÍ

PORADŇA
PRE OBČIANSKE
A ĽUDSKÉ PRÁVA
2008

© Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2008

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť publikácie nesmie byť kopírovaná ani rozširovaná pre komerčné účely bez predchádzajúceho súhlasu autora.

Autor: Štefan Ivanco

Editoroky: Vanda Durbáková, Natália Richterová

Grafická úprava: www.studiobalada.sk

Publikácia neprešla jazykovou úpravou

V elektronickej podobe si môžete túto publikáciu stiahnuť vo formáte PDF z internetovej stránky

Poradne pre občianske a ľudské práva www.poradna-prava.sk

NA ÚVOD...

Nedávno som po rokoch opäť zazel v televízii jednu známu kreslenú večerníčkovú rozprávku. Je o dvoch králikoch, ktorí bývajú v klobúku akéhosi kúzelníka a zažívajú rôzne príhody. Ten väčší z nich sa volá Bob, ten menší je Bobek. Istotne si na ten večerníček spomínate. Väčší z králikov každé ráno zavčasu vyskočí z klobúka a snaží sa toho menšieho prehovoríť k menšej rozcvičke. Keď sa mu to nepodarí, pripomenie mu, že je najvyšší čas ísť do práce: „Vstávať, ide sa do práce; pretože práca šľachtí,“ kričí Bob do klobúka spiacemu Bobkovi. Dobre som sa na tom zabával. Zároveň mi však pri pozeraní v to ráno napadlo aj čosi trochu smutnejšie, že Bob s Bobkom môžu byť vlastne celkom radi, že sú bieli. Ak by totiž boli čiernymi králikmi, ktovie či by sa mali ráno kam vybrať. Ktovie či by ich do tej ich práce vzali. Ktovie... Bob a Bobek žijú v rozprávke, ale skutočnosť v našej krajine je bohužiaľ taká, že pri prijímaní do práce sa občas hľadí aj na to, „akej farby sme“.

Na Slovensku sa objavujú prípady, keď zamestnávateľ do práce nevezme uchádzača či uchádzačku len preto, že sa mu nepáči ich farba pleti. Takéhoto zamestnávateľa nezaujímá, aké má uchádzača či uchádzačku o prácu schopnosti. Nezáleží mu na tom, v čom sú dobrí, čo vedia, v čom vynikajú. Jemu prekáža ich farba pleti. Že je nesprávne kvôli tomuto odmietat ľudí? Áno, máte pravdu. Je to veľmi neférové. Takéto správanie je nielen nesprávne, ale je aj zakázané a je možné sa voči nemu brániť. A toto neférové správanie môžeme nazvať ešte jedným slovíčkom – je to diskriminácia.

Veru áno, už je to raz na svete tak. Ľudia majú rôznu farbu pleti. V Afrike žije mnoho ľudí, ktorí majú tmavú farbu pleti, u nás na Slovensku zase žije mnoho ľudí s bledou pokožkou. Ľudia, pochádzajúci z rôznych častí sveta, sa od seba na pohľad odlišujú. Líšia sa rasou či etnickým pôvodom a je to na nich často vidieť. Sú si však úplne rovní. Keď je niekto v živote znevýhodnený preto, že je inej rasy alebo etnického pôvodu, hovorí sa tomu často aj rasová diskriminácia alebo diskriminácia na základe etnického pôvodu. Môžeme to tiež celkom jednoducho nazvať diskriminácia kvôli farbe pleti.

Diskriminácia pri hľadaní práce a aj v samotnej práci na základe farby pleti sa na Slovensku objavuje pomerne často a práve o nej sa píše v brožúrke, ktorú práve držíte v rukách. V tejto malej brožúrke sa dočítate, ako je možné sa voči takejto diskriminácii brániť a ešte aj o čosi viac.

STE ZVEDAVÍ? PODĎME TEDA PEKNE PO PORIADKU...

ČO JE TO VLASTNE TÁ DISKRIMINÁCIA...?

Určite to pre mnohých z Vás nie je celkom nové slovo. Určite ho nepočujete po prvýkrát. V posledných rokoch sa o diskriminácii hovorí akosi viac. Diskriminácia sem, diskriminácia tam... Diskriminácia je vážna vec - je to porušovanie ľudských práv. Nie je to ale žiadna veľká veda. Načo chodiť okolo horúcej kaše, pokúsime sa ju nejako jednoducho vysvetliť.

Diskriminácia sa deje vtedy, ak sa s človekom v istej situácii zaobchádza horšie a to preto, že sa od ostatných ľudí ničím líši: napríklad svojou farbou pleti, vekom či náboženským vierovyznaním a podobne. Toto horšie zaobchádzanie sa môže diať v rôznych oblastiach života, ako napríklad v práci, v školách, u lekára či v reštauráciách a podobne.

Predstavte si napríklad takeého chlapíka z Afriky, ktorého odmietli ubytovať v hoteli, pretože má tmavú farbu pleti. V hoteli mali veľa voľných izieb, ale napriek tomu ho neubytovali. K tomuto chlapíkovi sa v hoteli správali horšie ako k ostatným, pretože mal inú farbu pleti, inými slovami: bol diskriminovaný kvôli svojej farbe pleti.

Alebo ďalší krátky príklad. Predstavte si staršiu ženu, ktorú šéf vyhodil z práce preto, že má vyšší vek. Jej mladšiu, menej skúsenu kolegyňu si ponechal. Znamená to, že k tejto staršej žene sa správali horšie kvôli jej veku, inými slovami: bola diskriminovaná kvôli svojmu veku.

A do tretice: Zamestnávateľ vzal do práce dvoch nových ľudí – muža a ženu. Vzal ich na rovnaké pracovné miesto a dal im rovnaké pracovné úlohy. Žene dal však nižší plat, pretože ženy vraj podľa neho majú zarábať menej. K tejto pracovníčke sa jej zamestnávateľ správal horšie ako k jej mužskému kolegovi, a to len preto, že je žena. Inými slovami, bola diskriminovaná kvôli tomu, že je žena.

ZAPAMÄTAJTE SI :

- diskriminácia sa môže diať v rôznych oblastiach života; to znamená kdekoľvek v bežnom živote;
- ľudia bývajú diskriminovaní kvôli tomu, že sa nejako odlišujú od druhých ľudí.

ČO MAJÚ PROTI MOJEJ FARBE PLETI ?

Ach tá nešťastná rasová diskriminácia! Diskriminácia kvôli rasovému či etnickému pôvodu je veľmi vážny spoločenský problém. Existuje hádam odvtedy, čo sa dvaja ľudia s rozličnou farbou pleti vôbec prvýkrát navzájom stretli. Určite ste mnohí počuli napríklad o černošských afrických obyvateľoch, ktorí boli kedysi ako otroci privázaní do Ameriky, kde sa s nimi veľmi zle zaobchádzalo. Niektorí z vás možno počuli o rozsiahlej rasovej diskriminácii, ktorá existovala ešte pred niekoľkými desiatkami rokov v severnej Amerike alebo Južnej Afrike. Tam boli černošskí obyvatelia v bežnom živote oddeľovaní od belochov v školách či autobusoch. Nie je jednoduché odpovedať na otázku, prečo sa to všetko dialo, prečo je tomu tak. Čo je však dôležité, v minulom storočí sa rasovej diskriminácii začala vo svete venovať veľká pozornosť a takmer všetky krajiny na svete sa dnes snažia voči nej bojovať. Napriek tomu však rasová diskriminácia úplne nevyvymizla a je v mnohých podobách stále okolo nás.

Na Slovensku sa diskriminácia kvôli rasovému či etnickému pôvodu objavuje predovšetkým voči rómskej etnickej skupine. Možno ste sa s ňou stretli sami na vlastnej koži. Je to niečo zlé, čo by okolo nás nemalo existovať. Často sa s ňou môžete stretnúť, keď si hľadáte prácu.

Taká diskriminácia v prístupe k práci sa deje jednoducho. Hľadáte si prácu a oni vás nevezmú kvôli vašej farbe pleti. Alebo vám v telefóne sľúbia prácu, a keď sa prídete spýtať na miesto osobne, odmietnu vás. Verme, že sa vám také niečo nikdy neprihodiť, ale na Slovensku vám hrozí zvýšené nebezpečenstvo.

JE TO DOVOLENÉ?

Veru nie je.

Diskrimináciu pri hľadaní práce a v samotnej práci zakazujú rôzne zákony. Tieto zákony – právne predpisy, sú strašne dôležitá vec, pretože nám pomáhajú sa voči diskriminácii brániť.

Pozrime sa bližšie na niektoré z nich:

MEDZINÁRODNÝ DOHOVOR O ODSTRÁNENÍ VŠETKÝCH FORIEM RASOVEJ DISKRIMINÁCIE:

Tento zákon je celosvetový a platí v mnohých krajinách, ktoré ho schválili, vrátane Slovenska. Zakazuje akékoľvek prejavy diskriminácie na základe farby pleti v rôznych oblastiach života, aj v prístupe k práci a v práci.

ANTIDISKRIMINAČNÝ ZÁKON:

Antidiskriminačný zákon platí na Slovensku a zakazuje rôznu diskrimináciu, aj tú na základe farby pleti. Je v ňom aj časť, v ktorej sa píše viac o diskriminácii v prístupe k práci a v práci, ktorú tento zákon zakazuje.

ZÁKONNÍK PRÁCE:

Je to slovenský zákon, ktorý určuje rozličné pravidlá, týkajúce sa práce. Píše sa tam napríklad o povinnostiach zamestnávateľov a zamestnancov, o uzatváraní pracovnej zmluvy, o pracovnom čase, o prepúšťaní z práce a v neposlednom rade zakazuje diskrimináciu v práci.

Ak sa chceme voči diskriminácii brániť, môžeme využiť tieto a ďalšie slovenské a medzinárodné zákony. Ešte šťastie, že ich aj na Slovensku máme.

ČO MAJÚ PROTI MOJEJ FARBE PLETI, KEĎ SI HĽADÁM PRÁCU?

Ako už králik Bob vravel – práca šľachtí a my k tomu ešte dodávame, že každý má právo na prácu. A ako sme si povedali, zákony v našej krajine diskrimináciu pri hľadaní práce a v práci zakazujú.

Povedzme si bližšie, čo nepríjemné sa vám pri hľadaní práce môže stať a ako môže byť človek s inou farbou pleti diskriminovaný.

ZAPAMÄTAJTE SI :

že diskriminácia sa môže prejavíť pri prijímaní do práce, ale aj v čase keď ste už prijatý a pracujete. Obvykle sa pri hľadaní práce a v práci môžete stretnúť s tromi najčastejšími spôsobmi diskriminácie:

1. Spôsob prvý: „Nechcem ťa, lebo si Róm/Rómka!“

Na tento spôsob diskriminácie môžete pri hľadaní práce naraziť najčastejšie. Znamená to jediné: že vás zamestnávateľ odmietne vziať do práce, pretože máte inú farbu pleti. Toto odmietnutie môže vyzeráť rôzne. Môže to byť veľmi priame a jasné odmietnutie („zmizni, Rómov neberieme“), ale častejšie je možné sa stretnúť s nejakými figľami a klamstvami, ktorými sa vás zamestnávateľ môže snažiť odbiť.

Ako sme už spomenuli, často sa stáva, že v telefóne sa dozviete, že je miesto voľné - a keď vás uvidia, nevezmú vás a niečo si vymyslia. Nezáleží na tom, čo si vymyslia – v takomto prípade ide o diskrimináciu. Často používajú zamestnávateľa jednoduchú výhovorku, že „miesto je už obsadené“, aj keď to v skutočnosti nie je pravda.

Občas sa môžu v novinách objaviť inzeráty na pracovné miesta (murárov, tesárov, robotníkov a pod.), kde zamestnávateľ vyžaduje od uchádzačov a uchádzačiek nielen životopis, ale aj fotografiu. Môže to znamenať, že zamestnávateľ chce podľa fotiek vopred zistiť ich farbu pleti a vyradiť tak z výberu Rómov a Rómky.

ČO SA PRIHODILO...

PRÍBEH 1: ČESKÁ REPUBLIKA, 2003

Pani Renáta je Rómka. Už dlhšiu dobu si nemohla zohnať prácu. Mala podozrenie, že ju zamestnávateľa odmietajú práve kvôli tomu, že je Rómka. Rozhodla sa preto spolupracovať s organizáciou, ktorá sa zaoberá riešením prípadov diskriminácie. Spoločne s pracovníčkou organizácie sa vybrala žiadať o prácu v predajni drogérie, kde mali vo výklade inzerát, že prijímajú predavačky. Pani Renáte po príchode do predajne povedali, že miesto je už obsadené. Po pár minútach sa šla o toto miesto uchádzať pracovníčka organizácie, ktorá nebola Rómka a tej v predajni povedali, že miesto je stále voľné a má veľkú šancu ho získať. Pani Renáta zažalovala majiteľku predajne na súde za diskrimináciu. Súd rozhodol v jej prospech a prisúdil jej finančné odškodnenie vo výške 50 000 českých korún.

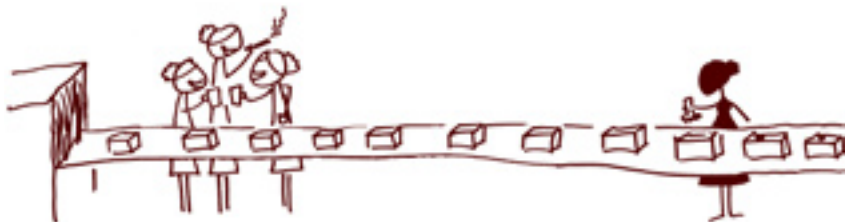
2. Spôsob druhý: „Rómovia sú takí a onakí.“

S týmto spôsobom diskriminácie je možné sa stretnúť, nielen pri prijímaní do práce, ale omnoho častejšie priamo v práci; po tom, čo vás do nej už vzali. Deje sa to vtedy, ak sa k vám niekto v práci správa neprijemne, urážlivo preto, že máte inú farbu pleti. Môže to byť šéf/šéfka, môžu to byť kolegovia/kolegyně. Môžu vám hovoriť nejaké rasistické poznámky či vtipy a zabávať sa na tom, môžu vám kvôli farbe pleti nadávať. To všetko je veľmi neprijemné a ponižujúce. I takýmto spôsobom je možné diskriminovať človeka a je možné sa voči tomu brániť.

ČO SA PRIHODILO...

PRÍBEH 2: SLOVENSKO, 2005

Pani Rozália je Rómka. Pracovala v jednej veľkej fabrike na Slovensku. Pracovnú zmluvu mala na jeden rok. Dostala najhoršie miesto za pásom, kolegyně si z nej robili žarty a tiež jej robili všelijaké prieky. Pani Rozáliu to veľmi trápilo a doma nemohla kvôli tomu spať. Už sa do práce netešila tak ako na začiatku. Jedného dňa na ňu majster začal pred všetkými kričať, že on sa postará o to, aby u nich žiadne špinavé Cigánky nepracovali. Pani utekala s plačom domov. Nikdy nedostala oficiálne upozornenie, žeby si svoju prácu robila zle alebo robila nejaké chyby. Po roku jej zmluvu v práci nepredĺžili. Ostatným kolegyniam a kolegom ale zmluvy predĺžili. Pani Rozália mala pocit, že je to kvôli tomu, že je Rómka. Obrátila sa so žalobou na súd. Súd jej ani po štyroch rokoch nedal za pravdu, ale pani Rozália sa nevzdáva a chce sa obrátiť na ďalšie súdy, aj medzinárodné.

3. Spôsob tretí: „Nestážuj sa.“

Táto forma diskriminácie je možno trochu zvláštna, ale môže sa v práci tiež prihodiť. Môže vzniknúť vtedy, ak sa začnete brániť proti diskriminácii a ešte na to doplatíte. Nastane vtedy, ak vás zamestnávateľ nejakým spôsobom potrestá za to, že sa bránite inej diskriminácii voči vám alebo vašim kolegom/kolegyniam.

Predstavte si, že vás v práci niekto uráža rasistickými poznámkami a vy sa s tým rozhodnete niečo urobiť. Budete sa niekde sťažovať, ale šéf/šéfka vás preto z práce vyhodí. Vraj ste mali zostať ticho, nesťažovať sa, nerobiť problémy. V takomto prípade vás diskriminovali nielen rasistickými nadávkami, ale tiež takýmto vyhodnením z práce.

Podobne to platí aj vtedy, ak sa rozhodnete zastáť sa nejakého svojho kolegu/kolegyne, ktorých diskriminujú, a sami na to nejako doplatíte. V tomto prípade ste boli diskriminovaní obaja.

ČO SA PRIHODILO...

PRÍBEH 3: ANGLICKO, 2000

Mark pochádzal z Karibských ostrovov a bol tmavej farby pleti. Pracoval vo firme, kde si z neho kolegovia uťahovali a mali rasistické poznámky. Zašiel za šéfa a sťažoval sa mu, že ho to veľmi uráža. Šéf mu po nejakom čase povedal, že bude lepšie ak odíde, pretože sa jednoducho nehodí do ich pracovného kolektívu... Mark bol diskriminovaný rasistickým správaním kolegov. Bol však tiež diskriminovaný tým, že ho jeho šéf, po tom čo sa uňho sťažoval, vyhodil z práce.

Mark firmu zažaloval, súd vyhral a získal vysoké finančné odškodnenie.

AKO SA MÔŽEM BRÁNIŤ VOČI DISKRIMINÁCIÍ ?

Konečne to najlepšie. Ak máte podozrenie, že vás zamestnávateľ nejakým spôsobom diskriminoval, môžete s tým rozhodne niečo robiť. Svojím konaním môžete situáciu zmeniť vo svoj prospech. Ak sa stretnete s diskrimináciou pri hľadaní práce alebo v práci, máte na výber niekoľko spôsobov, ako situáciu riešiť:

Prvým spôsobom riešenia je podať sťažnosť šéfovi/šéfke: Môžete sa ísť sťažovať osobne (a najlepšie v prítomnosti svedkov) alebo sťažnosť jednoducho napíšte. Žiadajte zamestnávateľa, aby proti diskriminácii zakročil. Problém sa tak môže vyriešiť rýchlo a priamo na pracovisku.

Ak diskriminuje samotný zamestnávateľ, dajte mu najavo svoju nespokojnosť. Zamestnávateľa, ktorí diskriminujú, sa mnohokrát spoliehajú na to, že uchádzači o prácu alebo zamestnanci v práci sa nevedia alebo nechcú voči diskriminácii brániť. Ak sa im postavíte na odpor a vysvetlíte im, že porušujú zákon, je tu možnosť, že sa k vám začnú správať inak. Prípadne kontaktujte nás, my vám so sťažnosťou radi pomôžeme.

Ďalším spôsobom riešenia je podať sťažnosť na štátne inštitúcie – Inšpektorát práce a/alebo Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, aby celú situáciu prešetrili. Ak zistia porušenie zákona, môžu zamestnávateľovi, ktorý vás diskriminoval, udeliť pokutu. Ak si neviete dať s napísaním takejto sťažnosti rady, ozvite sa nám, radi vám s tým pomôžeme.

To ešte nie je všetko. V prípade, že ste boli diskriminovaní, môžete podať žalobu na súd. Môžete s pomocou našej či iných takýchto organizácií zažalovať toho, kto vás diskriminoval a prostredníctvom súdu od neho žiadať odškodnenie. Diskriminácia je nepríjemná a ponižujúca, preto máte plné právo žiadať ospravedlnenie alebo finančné odškodnenie za to, čo sa vám stalo.

Riešenie diskriminácie prostredníctvom súdu má však jednu nevýhodu – obyčajne to trvá poriadne dlho. Trpezlivosť sa tu však obyčajne vypláca. Ak máte napríklad svedkov či ďalšie dôkazy, ktoré môžu potvrdiť, že ste boli diskriminovaní, máte dobrú šancu na výhru.

KTO MI PORADÍ ?

AK budete mať akékoľvek podozrenie, že ste boli diskriminovaní pri hľadaní práce alebo v práci kvôli farbe pleti – pokojne kontaktujte našu alebo niektorú z ďalších organizácií, ktoré sa zaoberajú riešením diskriminácie. Poradia vám, čo všetko sa dá v danom prípade podniknúť a pomôžu vám.

UŽITOČNÉ KONTAKTY, KDE VÁM MÔŽU PORADIŤ A POMÔCŤ:

PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

Krivá 23

040 01

Telefón: 055/68 06 181

mobil: 0949 338 396 alebo 0908 695 531

E-mail: poradna@euroweb.sk

www.poradna-prava.sk

OBČAN A DEMOKRACIA

Ul. 29. augusta 38

811 09 Bratislava

Telefón: 02/ 5292 0426

E-mail: oad@oad.sk

www.oad.sk

LIGA AKTIVISTOV PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

P.O. Box 64

810 00 Bratislava

Telefón: 02/ 52 49 91 98

E-mail: admin@lhra-icpr.org

web: www.lhra-icpr.org

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Kýčerského 5

811 05 Bratislava

Telefón: 02/ 208 501 11 alebo 02/ 208 501 14

E-mail: info@snslp.sk

www.lhra-icpr.org

CENTRUM PRÁVNEJ POMOCI – KANCELÁRIA PREŠOV

Hlavná 67

080 01 Prešov

Telefón: 051/ 749 54 44

E-mail: info@legalaid.sk

www.legalaid.sk

CENTRUM PRÁVNEJ POMOCI – KANCELÁRIA KOŠICE

Moyzesova 18

P.O. BOX A-11

040 41 Košice

Telefón: 055 / 72 909 45 alebo 055 / 72 909 46

E-mail: info@legalaid.sk

NAMIESTO ZÁVERU

Diskriminácia kvôli farbe pleti je veľmi nesprávna a odsúdeniahodná vec. Má ale bohužiaľ pekne tuhé koreň. Bolo by vážne skvelé, ak jej nebolo. Ona však na svete stále existuje a stále na ňu môžete znenazdajky naraziť. Ľudia sú jednoducho rôzni. Vždy sa môže nájsť niekto, kto s vami začne hrať neférovú hru a bude vás diskriminovať kvôli vašej farbe pleti.

Čo je však dôležité, spravodlivosť je na vašej strane. Nebojte sa! Ten kto diskriminuje, robí niečo zlé a zakázané a vy máte dobré možnosti sa voči tejto jeho neférovej hre brániť. Majte na pamäti, že existujú tiež ľudia a organizácie, ktoré vám, v prípade diskriminácie, radi pomôžu. Nech to šéfovi alebo šéfke v práci, ktorým bude prekážať vaša farba pleti, len tak ľahko neprejde. Nech sú za svoje správanie potrestaní a nech ho zmenia. Nech sa nabadúce k vám aj iným ľuďom správajú inak. Ak sa budeme voči prejavom diskriminácie aktívne brániť, prispejeme k tomu, že jej bude čoraz menej a menej.

A viete čo, možno napokon predsa len úplne vymizne. Verme tomu spoločne.

Poradňa pre občianske a ľudské práva

Krivá 23

040 01 Košice 1

Tel.: 055 - 68 06 180/181

Fax: 055 - 68 06 180/181

Mobil: 0908 695 531

E-mail: poradna@poradna.prava.sk, poradna@euroweb.sk

Web: www.poradna-prava.sk

Táto príručka je vydaná v rámci projektu
„Hľadám prácu – hľadám rovnosť príležitostí“,
realizovaného Poradňou pre občianske a ľudské práva
vďaka finančnej podpore MINISTERSTVA ŠKOLSTVA SR
a OPEN SOCIETY INSTITUTE, BUDAPEŠŤ.

Upozorňujeme, že názory publikované v tejto príručke nie sú názormi
Ministerstva Školstva SR ani Open Society Institute, Budapešť,
ale názormi autora, ktorý za nich v plnej miere zodpovedá.